

Martti Tuunainen: Elämää lapsuuskodissani

Vuoden 1922 tienoilla hakattiin hirrestä asuinrakennus Metsämiklin kotipihalle. Se purettiin ja vietiin Salotilalle, joka sijaitsi 10 kilometrin etäisyydellä päätilalta Metsämiklistä, lähellä Uukuniemen rajaa.

Tilan pinta-ala oli noin 45 hehtaaria, josta viljeltyä 25 hehtaaria. Kivinavetassa oli tilat 12 lehmälle, vasikoille, lampaille ja sioille, sekä talli kahdelle hevoselle. Salolle muutti asumaan veljeksistä vanhin Jussi, sekä vaimonsa Helmi.

Myös 17-vuotias Matti-veli meni sinne heidän kanssaan. Hän oli ahkera puurtamaan tilalla töitä, ja luonteeltaan nöyränä alistui koko nuoruusvuosiensa ajan vanhemman veljen tahtoon. Näin meni 16 vuotta, kunnes hän avioitui Lindan kanssa ja aloitti itsenäisen elämän oman perheensä kanssa. Heille tehtiin erillinen asunto samaan pihapiiriin. Helena-siskokin oli pitkiä kausia Helmin apulaisena Salolla.

Paikjärvelle

Paikjärven maatilalle oli kotitalta vain 3 kilometriä. Sen sijainti oli hyvä ja maisema kaunis. Meidän maita oli järveen asti. Ostimme siitä rajalta vielä Pellikanmäki-nimisen tilan, jonka kauppahinta oli 70 000 markkaa. Se tuli poikien nimiin.

Asuimme siellä ensin vain kesäisin entisten omistajien kanssa, kunnes vuonna 1929 valmistui oma talo. Nyt Tuomas-veli meni sinne asumaan Tyyne-vaimonsa ja pienen Hilikka-tyttärensä kanssa. Mutta jo neljän vuoden kuluttua he ostivat maatilalla Sortavalan maalaiskunnasta Kuokkaniemeltä ja muuttivat sinne. Tällä tilalla oli peltoa 12 hehtaaria ja metsää 22 hehtaaria, kauppahinta oli 80 000 markkaa.

Tuomaalle annettiin ennakkoperintönä 40 000 markkaa, joka hänen mielestään oli vähän, mutta isä sanoi, ettei vielä ole jaon aika. Hyvin he pääsivät aloittamaan omaa itsenäistä elämäänsä, kun rakennukset olivat tilalla valmiit ja isä antoi heille hevosen, lehmiä ja muuta irtainta.

Vuodet 1935-1936 olivat työlästä rakentamisen aikaa Paikjärvellä. Sementtitiilestä tehtiin karjatalousrakennus, johon kaikki tiilet oli valmistettu paikan päällä. Siihen tuli tilat 10 lehmälle, kahdelle hevoselle ja nuorkarjalle. Sikalaan mahtui 100 sikaa ja 4 emakkoa porsaineen. Rakennuksen toisessa päässä oli tilava keittiö, joka oli sopiva vaikka tilapäiseksi asunnoksi.

Paikjärven maatilalla pinta-ala oli 48 ha. Tilanhoitajaksi sinne meni nyt vuorostaan Paavo. Hän oli perheetön, mutta sai palkata apulaisikseen piian ja rengin. Myöhemmin tuli Sirkka vaimoksi Paavolle ja emännäksi taloon.

Armeijan apua sioillekin

Jo edellä mainitsin tilan hyvästä sijainnista. Etäisyys Huuhanmäen sotilaskasarmille oli kolmisen kilometriä ja sieltä saimme edullisesti ruuantähteet sikalaamme. Sitä oli niin runsaasti, ettei kotoista rehua käytetty lainkaan. Kasvoi maukasta lihaa, kun possut herkuttelivat erilaisilla puuroilla, perunoilla ynnä muilla. keitoksilla. Lahdenpohjan kauppalassa oli teurastamo, johon siat markkinoitiin. Sekin oli lähellä, vajaan viiden kilometrin päässä.

Tulkoon tässä mainituksi, että Tuunaisten pitkäaikainen työmies Eero Konttinen oli erittäin ahkera ja tunnollinen työntekijä. Hän jopa patisteli talon omia miehiä tekemään jotain, kun yrittivät pitää rokulia sadepäivinä. Eero oli kauan työmiehenä myös päätilalla Metsämiklissä.

Veljekset asuivat sivutiloilla

Tuunaisen päätila (sukutila Tuunala) sijaitsi kylätien varrella Metsämiklin kyläryhmässä, josta etäisyys Nivan rautatieasemalle oli kuusi kilometriä, Sortavalan-Viipurin maantielle neljä kilometriä, ja Lahdenpohjan kauppalaan kirkolle 10 kilometriä.

Kotitilan maat koostuivat useasta viljelylohkosta. Ostomaat oli ostettu veljesten nimiin, mutta ero ei ollut mahdollista ilman isän suostumusta. Vaikka veljet asuivatkin sivutiloilla, viljeltiin niitä kaikkia jakamattomina. Isä ei suostunut antamaan omistusoikeutta pojille, vaan halusi hallita niin kauan kunnes veljeksistä nuorinkin olisi tasapäinen jakoa suorittaessa. Hänen mielestään hänen perheellisten poikiensa elämäntilanne oli ihan hyvä, kun saivat asua omissa oloissaan sivutiloilla.

Päätilan pinta-ala oli 65 hehtaaria. Hirsinen, pystylaudoituksella vuorattu ja punaiseksi maalattu asuinrakennus oli kooltaan 18 x 7 metriä. Huoneita oli viisi, joista tulkoon mainituksi hyvin suuri tupa eli pirtti. Siinä tehtiin paljon käsitöitä talvisin. Kehrättiin villoja ja pellavia sekä kudottiin kankaita. Nikkaroitiin uutta kalustoa ja korjattiin entistä. Kotona tehtiin niin ajoreet kuin karrytkin. Tehtiin myös hevosvaljaat, länget, setolkat, luokat, siis melkein kaikki mitä yleensä taloudessa tarvittiin. Jopa kengät suutaroitettiin omalle ja palvelusväelle.

Isäni ansaitsee kiitokset siitä, että hän jo tuohon aikaan pani lapsiaan opintielle eri ammattialojen kouluihin. Yhdeksästä sisaresta kuusi lähti vuoronperään kuka mihinkin kouluun.

Rakennukset etelärinteellä

Karjatalousrakennus oli tehty kivistä. Sen pituus oli 16 metriä ja leveys 12 metriä. Lehmien ja vasikoiden tilojen lisäksi siinä oli karsinat lampaille ja talli neljälle hevoselle. Navettarakennuksen kylkiäisenä oli betoninen sikala emakoille, porsaille ja lihotussioille. Rakennusryhmä sijaitsi aurinkoisella etelärinteellä, jonka pohjoispuolella oli metsä tuulensuojana.

Puutarhassa oli paljon satoisia omenanpuita ja marjapensaita, sekä vadelmia, mansikoita, ruusuja ynnä muita kukkia. Puutarhan hoitoa helpotti se, että sinne oli vedetty painevesijohto, niin kuin myös tupaan, ja navettaan sekä talliin. Vuoteen 1925 asti kaikki viljat leikattiin sirpillä ja puitiin riihessä varstoilla. Puintiin meni aikaa noin kolme päivää viikossa useana syys- ja talvikuukautena. Viljan leikkuuseen tarvittiin vierasta työväkeä. Palkka maksettiin viisikko- ja kuhilasluvun mukaan.

Voimaperäiseen viljelykseen

Vuoden 1925 jälkeen alkoi kylässä olla puimakoneita, mikä oli valtavan suuri helpotus. Sirpit ja ahokset olivat suurin osin taakse jäänyttä elämää. Vielä sentään rukiit leikattiin lyhteille ja osa puitiin riihessä leipäviljaksi ja siemeneksi. Koneella puidut rukiit vietiin myyntiin Sortavalaan. Viljankorjuun ja puinnin koneistuksessa aloitettiin meillä voimaperäinen maanviljelys. Yllykettä siihen saatiin myös veljeltäni, joka oli käynyt Elisenvaaran maanviljelyskoulun. Kaikki Paikjärven pellot savettiin, johon osallistui koko veljesjoukko, kaksi vierasta päivämiestä sekä ajomiehet neljälle hevoselle.

Minä olin tuohon aikaan Kotiteollisuuskoulussa, enkä niin ollen osallistunut täydellä teholla kotihommiin. Kahden kouluvuoden jälkeen menin armeijan leipiin, ja kun tähän jatkoksi tuli viiden vuoden sota-aika, niin enpä saanut kotilieden lämmössä paljon paistatella.

Viljan myynnin lisäksi meiltä meni heiniä myyntiin paalattuna viidestä kuuteen junavaunullista talvisin. Ne lastattiin Kummunjoen pysäkillä vaunuihin ja vietiin Lieksan-Suojärven tienoille. Siellä oli paljon metsätöitä ja rahtiajtoa, joten heinästä oli kysyntää ja saatiin hyvä hinta. Yksi veljeksistä meni lastin mukana myyntihommiin.

Itä-Suomen paras lehmä

Vuosisadan alussa alkoi karjanjalostus voimistua Jaakkimassa. Sen edistämiseksi järjestettiin monenlaisia kilpailuja. Isäni liittyi heti jäseneksi vuonna 1910 perustettuun Karjantarkkailuyhdistykseen ja 20 vuoden kuluttua meidän navetassa oli pitäjän paras karja. Saimme useita palkintoja maatalousnäyttelyistä, joissa lehmiämme esiteltiin ja palkittiinpa niistä yksi 10 vuoden tuotannon perusteella Maraton-nimisenä. Se oli Itä-Suomen paras lehmä. Vuonna 1936 tuli ensimmäinen palkinto Jaakkiman Maamiesseuran 40-vuotisjuhlan karjatalouskilpailuista.

Jalostuskarjan hoito oli vaativaa työtä ja siitä vastaisivat Iida ja Simo. Jokaiselle lehmälle oli laskettu tarkat rehuyksiköt tuotantoon perustuen. Simo teki joka päivä appeet lehmille ja hevosille silputuista oljista ja ruumenista suurustaen ne jauhoilla. Aamuisin ennen lypsyä isä tasasi aluset ja laittoi kuivikkeet. Sitten lypsymme osallistuivat kaikki talon naiset. Minä pudottelin heiniä ja olkia alas runtukasta ja kesäisin paimentelin karjaa.

Hyvin lukuisat ovat ne päivät, jotka kouluikäisenä, eväät repussani jouduin olemaan yksin paimenessa aamusta iltalypsyyn asti. Olisin halunnut joskus vapaapäivän, mutta ei se onnistunut, ei sinne kukaan muu mennyt kehotuksista huolimatta.

Äiti "silmänä" tuvassa

Äiti sairasti reumaa, eikä pystynyt voimia vaativiin tehtäviin. Hän oli kuitenkin "silmänä" tuvassa ja antoi tarvittaessa työnohjausta palvelijoille. Omat tyttäret eivät olleet aina kotona äidin käsikassarana, eli apuun valmiina. Maija lähti 18-vuotiaana karjanhoitoharjoittelijaksi Kivisen kartanoon Sortavalaan, josta vuoden kuluttua meni Karjanhoitokouluun.

Koulun päättymisen jälkeen hän oli yhden vuoden karjakkona Metsäpirtin pappilassa varmistaakseen pääsyn assistenttikurssille. Mutta mikä sai tytön pään kääntymään, kun menikin kahdeksi vuodeksi käsityökouluun. Vasta vuosien kuluttua hänestä tuli assistentti. Opiskelu käsityökoulussa ei kuitenkaan mennyt hukkaan. Siitä todisteena on monenlaiset kudokset, nypläykset ja virkkaukset.

Iida kävi nuoruudessaan Kristillisen kansanopiston ja käsityökoulun. Hänestä tulikin kotiimme varsinainen räätäli. Muiden töiden ohessa hän ompeli perheelle uusia vaatteita ja korjasi vanhoja. Myöhemmin Iidasta tuli meille naapurin emäntä. Hän jätti hyvästit kotiväelle ja meni vaimoksi Hirvosen Jussille. Niin lähekkäin asuttiin, että melkein päivittäin tavattiin.

Helena tuli kotiin äidin apulaiseksi, kun Salotilalle palkattiin palvelija. Siihen aikaan maksettiin palvelijalle 300 markkaa kuukaudessa talon ylöspidossa, lisänä työvaatteet sekä kahden viikon loma syksyisin. Vertailuksi mainitsen, että 15 kiloa voita oli samassa suhteessa piian kuukausipalkkaan.

Ei köyhä rahapussi

Tulkoon mainituksi myös se, että Kiteen pitäjältä meillä oli hyviä, osaavia palvelustyttöjä, jotka pienehköstä maanviljelijäkodista lähtivät rahan puutteessa ansiotyöhön. Kerran isä pani minut etsimään sieltä apulaisia. Kuljin talosta toiseen kysellen ja löysinkin apulaisen. Raha tuntui siihen aikaan olevan tiukalla. Maailma oli menossa lamakauteen. Pulaa alkoi olla vähän kaikesta, mutta kun pääsin kurkistamaan isän rahapussiin huomasin, että ei se ollut köyhä pussi.

Martti Tuunaisen muistiinpanojen ja suullisen kertoman pohjalta koonnut ja kirjoittanut Toini Tuunainen 1995.